

חוב הנאון ר' דוב לנדא שליט"א

בגדרי תנאי כתובה ותקנות ממון דנשואין

(א) **הרשב"א** פ"ק דגטין י"ג א' ד"ה אמר (קרוז לסופו) כייל כללל בדין חנאי ב"ד, דאין ב"ד מחנין דבר שאין בע"ד יכול להתנות. והא דאמריין בב"ב קל"א א', לענין כחוצה בנין דכרין, דאע"ג דאין אדם מקנה לדבר שלבליע, חנאי ב"ד שאני, היינו טעמא דהאם נמי יכול להתנות עם האשה שלא יירש נדוניה דהנעלת לי, וחנאי שבממון קיים, ולכן מהני נמי חנאי ב"ד [ואי משום עיקר כחוצה וחוספת, ה"ט, דלא פלוג רבנן דהא, כיון

דעיקר תקנה הייתה משום הנדוניה. יעוי"ש ברש"א, ומשכ"ס עוד בביאור הסוגיא שם בגטין].
רצ"ל דהסתלקות הבעל מהנדוניה אינה מונעת אותו מלהשתמש בה ולכלותה לאחר מיתת האשה. וע"כ משום דמצי להתנות שיהי לו נדוניה קנייני שימוש וזכות לכלותה ע"מ לשלם, וזמן הפירעון של תשלומין אלו יהי אחר מותו. וכן תהי לו זכות נדוניה למכרה או לתתה במתנה וכיוצ"ו. ע"מ לשלם. [ויש לדון בגדר זכות כזו בדיני ממונות]. א"צ

י"ל דיהני ע"י תנאי, דהיינו כל מה שיכלה או ימכור ית"ר שלו למפרע ויתחייב לשלם עבורו, וזמן הפירעון, כאמור, יהי אחר מותו. ועיין, ויל"ע בזה מדין ברירה, ונודע הנידון בדין ברירה בד"מ]. ובכל זה יל"ע בגדרי הקנינים והבעלות של הבעל והאשה ^{הנכסין} נכסי ל"צ בעלמא, בחיים ולאחר מיתה, ואכ"מ.

והנה לדברי הרשב"א ע"כ לא יכול בכור פ"ש בכחובת בנין דברין, וכמו שאין הבכור נוטל פ"ש נכסי האם. ואין ב"ד מתנין דבר שאין בע"ד יכול להחנות. ויעוין מש"כ בדין זה במל"מ פ"ב מה' נחלות ה"ה [ויעו"ש באו"ש ה"א]. ועי' בשו"ת רבינו חיים או"י סי' רל"ו. ולע"ש.

והנה בעיקר דברי הרשב"א האלו דחנאי ב"ד אינו אלא בדבר שהבע"ד יכול להחנות, יש לדון מכמה ענינים בהלכות כחובה ותקנות נישואין, [וקצת כ' במק"א], וכמו שיבאר.

ב) איכא לעיוני בזה מדין מזון הבנות דמתחייב לזון הבנות שילדו, והרי עדיין לא נולדו, ואין אדם מתחייב לדבר שלבליע, והיאך מהני.

מדידו ל' מניין למימר בזה דאין החיוב בעצמותו לבנות אלא לאם. ובעלמא בכה"ג בד"מ יל"ד בזה אי שייך חיוב לאדם, וזכותו של הלה בחיוב תהא לקבל המזון באופן שינתן לזולתו (מסויס), ולא לו. ונמצא דעיקר החיוב אינו לזולת אלא למי שנתחייבו לו, אלא שמהות ושימוש הזכות שיש לו בחיוב היא לתתה לזולתו.

ראי נימא כן, יש לומר דאחר זה שזכות קבלת הפירעון של החיוב היא לתתו לו, לא איכפת לן די אם עדיין אינו בעולם בעת ההתחייבות, דכיון דאין כאן זכות שלו כלל אלא זכות מי שנתחייבו לו, אין לנו נפ"מ אי אייתי לאחר בעולם או עדיין לייתי. ועי'.

ועפ"י יתכן נמי בחיוב מזונות לבת, דהחיוב הוא לאם ולא לה, אלא שזורת הפירעון של חיוב זה הוא נתינת המזונות לבת, וא"כ לא איכפת לן דעדיין לייתה בעולם בעת הנישואין. ועי'.

ולפי"ז י"ל כמה שדן הגרע"א כח' נ' ב' אי מהני לשעבד מטלטלי אג"ק למזונות הבת, וטעמו משום דהוה שעבד לדשלבליע, ומה שאינו מתנאי ב"ד ל"מ לדשלבליע, ויעו"ש מש"כ בזה, ומה דאיתי עליה משו"ע אהע"ז סי' קי"ב סי"ב [וע"ע בשו"ע סי' קי"א סי"ד. ויעו"ש בד"מ]. ולהג"ל שפיר

דמי, דהרי גם ע"ס החיוב אפשר להתחייב בכה"ג, א"כ בודאי מהני לשעבד המטלטלין אג"ק. [וכן א"ש לפי"ז קו' הגרע"א שם נא' א' על תוד"ה ממקרקעין. **והנה** לפי"ז דין מחילת מזונות הבת דמליא האשה למחול, עי' ב"ש סי' קי"ב סק"ג, ה"ט משום דזכותה היא, ומליא למחול חוב שחייבין לה, ואף שהמזון עומד לינתן לבנות, מ"מ כיון דכל זה זכות ידיה הוא שפיר מליא למחול וכיוצאיה. ויל"ע באו"ש פ"ט מה' אישות ה"ב. יעו"ש.

אלא דילה"ק דא"כ כשתמות האשה ויהיו לה גם בנים, יירשו הבנים זכות זו וימחלו לעצמם הזכות, וממילא לא יגבו הבנות מזונותיהם. וגם בלא דין מחילה לא תוכלנה הבנות לגבות מזונותיהן, שהרי זו זכותם של הבנים שירשוה מאמם, וא"א לבנות לתבוע מזונות שאין להן זכות עליהם. וכל זה לא שמענו.

[עוד] יש לדון בזה, דאי זכות האם היא לתבוע המזונות, א"כ יהני ברי ידיה עבורו, ובכ"ש שם סק"ב לא כ"כ. ויל"ע בזה].

ולכ' ל"ל דגדר המחילה דאם בזה אינו משום דהזכות למזונות ידיה הוא, וכנ"ל, דלעולם זכות לבנות היא, אלא דלענין מחילה אזלינן בחר שורש התקנה, דכך הוא חוכן עיקר התקנה, שלטובתה נחקנה, שבעוניה תהיינה נחונות, וכיון דשורש התקנה לטובתה נחקנה אמרינן דתליא בחפצה בזה, וכל שמוחלת ואינה חפצה במזונות אלו לא ניתנה התקנה על אופן זה ובטל החיוב, וכל זה לענין דין המחילה, אבל ע"ס החוב למזונות הוא לבנות לבדן, וכאשר מתה האם אין מי שירש זכות מחילה זו דלאו זכות ממון היא, אלא גדר בשורש התקנה וכאמור, ואין לבנים שום ענין ושייכות לזה. **והראב"י** דברי תורי"ד כח' נ"ג א' שכתב, וז"ל, מכאן מוכח שראובן שאמר לשמעון קנה ממני בסודר שאחן ללוי חפץ פ', אם ירצה שמעון למחול מוחל, ול"א זכותא דלוי הוא, ולא כל הימנו של שמעון למחול. ויעו"ש עוד בזה. ובהגה"ה שם כתוב דיש חולק בזה.

ולכ' גם שם אין הגדון רק לאומדנא דתנאי שמתנה החיוב ללוי ברצונו של שמעון, דכיון שזיכה על ידו חלה הדבר בדעתו, ואם ימחול ולא יחסוך בחיוב זה ללוי לא נתחייב מעיקרא בחיוב זה, וכ"ה בתקנ"ת, דקאי עליה החס, דאזלינן בחר מי שעל

ידו נפעלת הזכר, דאע"פ שאין החיוב לו מ"מ חלוי הדבר בחפלו, ומאי דיליף לה הר"ד מחקנה לא חקשה, דהרבה פעמים מלינו שחיקנו חכמים חקנהם כפי אומדן ודרך הבריות כבעין זה, וס"ל לחור"ד דהכ"צ כנדון דידן, ועי'.

ובלא"ה יל"ד דע"כ לזה כוונתו, דמאי דכתב, אהן ללוי חפץ פלוני, לך הכוונה בזה להקנאה, ולשון "שאתך" דנקט המכוון כלשון ב"א שדרכם לדבר על החולאה המעשית בפועל ולא על ע"פ החלות שגורמה ומחייבה, ולפ"ז יש לדון דל"ש מחילה שם רק מבחינת אי חפלו במחנה זו ולא ענין מחילה בעלמא דליחא בדבר שבעין, מיהו אינו מוכרח, וגם י"ל לשי' דס"ל דשייך חיובא דגברא לחת חפץ מקוים].

והנה בחשו' הרשב"א ח"ה סי' קפ"ט מתבאר דהנחתן ממון לאחר שישאל חפץ לפלוני, נחייב להשאל לו, מדין ערב, (וע"ש שכתב דיש להלך דין שואל ולא דין שוכר), ולכ' קשה דין ערב מאי בעי הכא, הא מדין ע"כ הוא שנותן ממון למתחייב שיתחייב לאחר, ואולי הכוונה שהחיוב להשאל לפלוני שם אינו חיוב לפלוני אלא חיוב לנותן הממון שזכותו בחפץ שינתן בהשאלה לזולתו, וזה שימוש ומהות החוב שנתחייב לו, וחשיב כאילו ניתן לו, וס"ל לרשב"א דד"ו נלמד מערב, דמה שניתן לזולתו כניתן לו דמי, [מיהו יל"ע בהרשב"א קידושין ח' ב' בגדר דין ערב ע"פ הירוש', וכל"ע שם].

ולפ"ז יוכל נותן הממון שם למחול חיוב זה, שהרי זכותו היא, וכנ"ל, וע"ש עוד ברשב"א מה דאיתי עליה מההיא דאיהו נשך, דשרי לי לאינש למיחב ד' זוזי לחברי ומימר לי זיל אוזיף זוזי לפלגיא, דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלווה למלוה, ויש לדון גם בזה ע"פ הג"ל, [ויתכן אי הוה שם מדין ע"כ הוה אסור מדין רבית, וכבר דנו בדין ע"כ באיסור רבית ביו"ד סי' ק"ם, ועי'].

במידה כמדו' יתכן לפרש דברי הרשב"א בענין אחר, ואכ"מ [ועי' תוס' ב"מ נ"ו ב' ד"ה לספק, וכן בזווי וכו', ובתוס' מנחות ל' ב' ד"ה מארבע ודו"ק], **וצ"ע** ב"ו, ובגדרי דין ערב ודין ע"כ, וראיתי בספר אמרי בינה חחו"מ דיני הלואה סי' מ"ד דאיתי לדברי הרשב"א האלו, ויל"ע שם].

ובדאי ענינא דיהא לאדם זכות למזונות עבור אחר, מלין לך למימר דזהו גדר חיוב

מזונות שחייבה תורה לאדון לזון אח אשתו ובניו של ע"ע שקנה, דלאו דינא דידכו הוה, אלא מזוניות הע"ע הוא שזיכתה התורה לע"ע לקבל מהאדון מזונות גם עבורם, ויתכן לפ"ז דיכול הע"ע אח"כ למחול זכות זו, עויל"ד במחנה האדון מלכתחילה עם העבד ע"מ שלא חזן אשתו ובניו, דיהי מדין מחנה עמ"ש"כ בחורה בדבר שבממון, מיהו יל"ע בזה גם בלא הג"ל, ודו"ק, ויל"ע בפרטי דיני חיוב זה ברמב"ם רפ"ג מה' עבדים ובמל"מ שם].

ובעיקר הגידון במהות חיוב מזונות לבנות, יש לעיין במה שכתב בזה החת"ם אה"ע סי' קמ"ד הובאו דבריו בפ"ת סי' קי"ב סק"ב, ויל"ע שם, (ג) בדין מדור לאלמנה כתב הגרע"א בחשו' סי' קל"ג, הובאו דבריו בפ"ת סי' ל"ג ס"ק ט"ו, דלא הקנו לה חכמים ענין זכות בדירה זו, רק שמוטל בחנאי ב"ד להניחה לדור בחובה, יעוין שם בכל דבריו בזה.

והנה לכ' גדר דין זה ליכא כבע"ד בעלמא, שאין אדם יכול לזכות לחברו שיהי מוטל על המזכה להניחו לדור בדירה שלו, דאם אין קנין או זכות להלך בדירתו במה נכריחוהו להניחו לדור בה, והרי רק הבטחה יש כאן ולא קנין.

ובמצ"ב, לפ"ז, חנאי ב"ד שהתנו דבר שאין בע"ד יכול להחנות, ויתרה מזו, דהגידון כאן אינו רק מצד חסרון כח הבע"ד לפעול, וכענין דשלב"ע [שדן בה הרשב"א בגטין הג"ל], דהתם המניעה אינה אלא מצד כוח בע"ד לפעול בכה"ג אבל ע"פ מהות החלות שם איכא דכוחה בעלמא בד"מ, משא"כ נד"ד ליכא כה"ג בד"מ לא בחלויות שהאדם פועל בעצמו ולא החלויות הבאות ממילא ע"י משפטי החורה ודיניה, והנה אעפ"כ חיקנו חכמים כזאת בתנאי בחובה, [ומיהו מלינו כע"ז שחיקנו ענין מחודש בד"מ דליכא כותי' דאורייתא, והוא שעבוד נכסים למ"ד דשעבודא לאו דאורייתא, (ואף לא במילוא הכחובה בחורה, ולסוברים דל"מ מה"ת גם כשמשתעבד בעלמא, ואף לא ע"י שטר, וידוע הגידון בזה, ויל"ע בקה"ת סי' ל"ט), ואעפ"כ חיקנו חכמים גדר מחודש דשעבוד נכסים דליכא דכותי' בד"מ שבחורה, מיהו ל"ד כ"כ לגד"ד].

ובמידה אף דליכא לאלמנה זכות וקנין במדור עלמא, מ"מ חוב להמציא לה המדור איכא, והוא חוב ממשי, וגם אית לה על זה שעבוד נכסים, ואף

דינא דנכסים בחוקתה אמרינן לגבי זכות מדור, ועי' ^{הערות התוספות} שא"י להשאילו ולהשכירו, ה"ה דא"י לתת הזכות
זוהי כז"ש ס"י ל"ד ס"ק ו' [וע"ש סק"ח], ולפי"ז יש

לדון בהג"ל, ודו"ק.

^{הערות התוספות} ראד"י י"ל דס"ל לרשב"א, דפשטא דגמ' בגטין
משמע דהמלוה גובה כל מה שיש ללוה
במקום, גם לענין שיוכל הוא בעצמו, או אחר, לדור
בו, ול"ב.

רע"י נחה"מ ס"י קמ"ח סק"א, דלכ' משמע שם
דא"י, לא למכור ולא להשכיר דרך שיש לו
בקרקה חברו גם לענין זה בלבד שחאה הבעלות על
שימוש של בעל הדרך קנוי לקונה הדרך, וכנ"ל.
[מיהו אי הוה מהני הגה לענין נידון חשלוס הגזק,
הגידון שם בנחה"מ, יעו"ש, יהא הערך של הדרך
לפי"ז פחות מערכה כמות שהיא למי שיש לו הבעלות
והשימוש ביחד].

ר"י ^{הערות התוספות} לדון לענין כללא דרשב"א גטין יג' א' ה"ל
גם בגדר תקנ"ה דנכסי מילוג, אי חיקנו
במידי שאין בע"ד יכול להחנות [ואח"ל כן, יל"ע אם
חקנו גם במידי דליחא כוחי בדיני תורה בקנינים
בעלמא מבחינת עצם מהות הקנין, וכנ"ל בזהו ג'].

רלב"י יל"ע זוהי בההיא דכתו' ע"ט ב', דזכות
חשלומי כפל בולד דבהמת מילוג [וכן בבהמת
מילוג עצמה] הוי דאשה, והנה אי ל"מ מכירת בהמה
לכפלה, ע"י ריש פרק המפקיד, לכ' ל"מ גם שויר
במכירה דלהוי הזכות לחשלומי כפל דמוכה, וערשב"א
גטין מ"ב ב' (ד"ה אבע"ל עבד וכו') שכתב דלא
חשיב פירות דגופה [ויעו"ש עוד בזה], וא"כ היאך
שייך דליהוי בתקנ"ה, אח"ל דבעי דליהוי מידי
דאיתא בעלמא בדיני ממונות וכנ"ל. [מיהו אי הוה
מהני מכירה הוה מהני נמי שויר, ואע"ג דכפל דולד
בהמת מילוג הוה שויר בפירי דפירי, י"ל דהא נמי
מהני, ויעוין זוהי בחו"א אהע"ז ס"י מ"ז ס"ק טו',
ויל"ע בתוס' ב"ק ס"ח ב' ד"ה באושא, גם יתכן זוהי
דאי עיקר טעמא דל"מ הוא משום דינא דשלב"ע,
ע"י בתוס' וקמאי, ואי נימא דטעמא דדינא משום
דלא סמכא דעתה, מלינן למימר דשויר עדיף זוהי
ממקנה זכות זו לאחר, אך ל"ש לטעמא שכתב
הרשב"א בגטין ה"ל, וכמשנ"ת, ועי' ובתשו' הרשב"א
הובאה בנהג"א יו"ד ס"י שר"א ס"ק ל"ג כתב [בחד
טעמא שם] לפטור ולד נכסי מילוג מפט"ח כשהאשה
כהנת ולויה, משום דאית לה בעלות בולד לענין כפל
וכדאיתא בכתו', ואי ל"ה גדר ממון בדאורייתא, לכ'

רע"י רמ"א שם ס"י ל"ד ס"א, דאין האלמנה יכולה
להשכיר מדור שלה לאחרים, והנה ה"י מקום
לומר, לולא הג"ל, דמה שאינה יכולה להשכיר לאחרים
לא קאי על עצם הקנין שיש לה במדור, דרך לענין זה
שיוכלו האחרים בעצמם לדור במדור הוא שאינה
יכולה להשכיר, דניתן המדור רק לדירתה בלבד, אבל
לעצם הקנין שיש לה במדור [שחכנו הוא אפשרות
דירתה בו] יכולה היא להשכירו לאחרים, דהיינו
שהיוו הם הבעלים על זכות המדור שלה בו, וקנינים
וזכותם תהא [ולאחר שתשכירוהו להם] למנעה או
להניחה לדור בו כפי רטונם [ויוכלו ליקח עבור זה
ממון או להשכירוהו לה בחזרה], ועפי"ז א"ש מעשים
בכל יום שנמכרת חמץ הרגילה לפני פסח מושכרים
גם מקומות בדירותיהן של אלמנות [או כל דירתן],
שמונה שם חמץ.

אך אי נימא כדברי הגרע"א ה"ל שאין לה קנין
וזכות בדירה, רק שמוטל בתנאי ב"ד להניחה
לדור, לכ' ל"ש ע"ז קנין והשכרה לאחר כלל, וא"כ
ההשכרה ה"ל שלפני פסח לא מהני כלל, [ויל"ע
לסוברים דחיוב מוזה בשאל ושכור הוה מה"ת,
אלמנה במדורה לדברי הגרע"א ה"ל, מהו, וע"י דבר
בבית של הפקר, ול"ע דרשב"א שנת קל"א ב' ד"ה
מהו].

במ"ד העירוני דכלא"ה ע"כ מיתבעי למימר דל"מ
שום השכרה בנידון דהרמ"א ס"י ל"ד ה"ל,
דאל"ה תקשה ראיית הרשב"א בתשו' [דאיתתי בנו"כ
שם], דמיתתי הרשב"א התם ראי' למה שכתב שם,
דמי שיש לו בשל חברו, יכול להשאיל ולהשכיר
לאחרים, ול"ד זוהי למדור אלמנה, והוא ממה
דאמרינן בגטין ל"ז א' דהשאיל לו מקום להעמיד בו
חנוור וכיריים כותבין עליו פרוזבול, ואי נימא דאינו
יכול להשאילו, האיך כותבים עליו, והלא לא ניתן
לגבות ממנו, וע"כ דיכול לתת זכותו לאחרים, וה"ה
דאפשר למלוה לגבותו בחובו, יעו"ש, ואם איתא
כנ"ל, הא אפי' תימא דאינו יכול להשאילו ולהשכירו
[ודומיא דמדור אלמנה], מ"מ אכתי יוכל המלוה
לגבותו לענין זה גופא שיוכל למנוע הלווה מלדור בו
[אח"כ יתן לו שכר על זה ושוה לו זכות זו שווי
ממון], ומוכה דלא מחלקינן זוהי שאם אנו אומרינן

לא מצי לפטור מדין פט"ח מה"ח ולהתיר איסור הגאה דאורייתא [דפט"ח] נקום עשה. ודו"ק.

רע' בא"ש פ"ז מה' מכירה ה"ג דפסיקא לי שם דאשה שמכרה שט"ח לאחר ואח"כ נישאת. דיכולה למחול השטר בלא הבעל, וטעמא משום דגוף החוב אינו נמכר כש"כ דלא קני לי בעל. יעו"ש. [ויל"ע לפי"ז בגדר דין דמכנסת שט"ח לבעלה דא"י למחול ומשום דידו כידה בדאיתא כחו' פ"ה ב', והדין שם הוא גם כנ"ל. עי' ב"ש ר"ס ל"א, ול"ע בקמאי כחו' שם ובצעה"ת שער נ"א, ול"ע]. ולהג"ל יש מקום דיון בזה. ודו"ק.

ובא"ש שם מייחי עלה מהא דקידושין כ"ד דמע"ש כיון דאין לו דין ממון [דהיינו מ"ד דממון גבוה הו"א], לא קני לי בעל. יעו"ש. ולכ' מע"ש ענין אחר הוא כיון דממון גבוה הוא אין נתפס בו קנין לחת לבעל, ועל כן הוי דאשה לענין פדיון מע"ש, יעו"ש בסוגי'.

[ובעיקר] חידושא דא"ש הנ"ל, לכ' הכי נמי הוה דינו כן בנישאת לקונה השטר עצמו. ועי' ויש לעיין מה דין החוב אם נישאת ללוה אי פקע כה"ג או לא. ודו"ק.

(ה) יש לדון בתקנתא דפרנסה דבנות, להאי ל' בגמ' כחו' ס"ט א', דבע"ח דאחי הוי, אי אית עלייהו דאחי שעבוד הגוף נמי, או"ד ליכא בזה אלא שעבוד נכסים בלבד. [ויל"ד בעיקר גדר הענין דבע"ח דאחי, ושורש חלותו, ולע"כ]. ולכ' להנך שי דס"ל דליכא בעלמא שע"ז בלא שעה"ג, עי' קמאי פ"ק דקידושין ח' ב' בסוגי' דמנה אין כאן וכו', ויעוין קפה"ח סי' ק"ד ס"ק י"א, הכי נמי לענין תקנ"ח [אח"ל דל"מ זה רק מאי דמהני בד"מ בעלמא]. אך לא כן כתב האב"מ סי' קי"ב סק"ג (ד"ה ועוד). יעו"ש. ול"ב.

(ו) והנה איכא למידק בתקנת הקדמונים בנדונה, כגון תקנת שו"ס ותקנת טוליעולא שהזכרו בפוסקים, אי הוה רק היכ"ח דמקנה ומתחייב [וכן לענין שאר פעולות ממון והקשור בהם] כפי הכחוב בתקנה, וכל מעשיו כאדם בעלמא שמתחייב ומקנה וכיוצא, או"ד יש כאן תקנה ממש [ומהני מדין הסקר ב"ד הסקר, וככל תקנות חכמים בממון].

ולדרדך קמא לא יהני אלא באופן שיכול לבדו לפעול חלות זו, ולא באופן אחר, ול"ש בזה

דיהני מידי משום לא פלוג וכיוצא, [וכדאשכחן בתקנ"ח], דכיון דאין כאן תקנה דמהני מחמת עצמה, אלא אופן והיכ"ח שהאדם נחית לפעול על פיו, ל"ש דליהני אלא מאי דמהני בעלמא.

ולדרדך האחרת, לכ' הוה לדעת הרשב"א פ"ק דגטין הג"ל, ככל תקנ"ח דאין ב"ד מחנין דברי שא"י הבע"ד להתנות, [וגדר דלא פלוג אה"צ שייך גם בזה]. מיהו אינו מוכרח כ"כ. ועי'.

רע' חזו"א אהע"ז סי' ס"ג סק"ז שדן לענין תקנת שו"ס אי חשיב כתנאי, דכאופן זה לא קנה הגדוניה, או דהוה התחייבות להחזיר, ועוד ל' איכא שם בדבריו דחייב מכוח תקנה כתקנ"ח שבזמן חז"ל. ויעו"ש עוד בזה.

והנה מצינו ברמ"א סו"ס נ"ג דכתב דהיורשים יכולים למחות בתתן שלא ימכור הנכסים בחוץ שנתיים, ואפי' האשה מתרצה לזה. [עי' בנו"כ], ואי נימא דרק ענין תנאי או התחייבות יש כאן, היאך וצמה יתחדש ליורשים כוח למחות בתתן מלמכור הנכסים, הא ל"ל עתה נכסים ולא מידי. וע"ז דתקנ"ח יש כאן, והוסיפו בתקנתם כוח ליורשים שיהיו זכאים למחות שלא ימכר הנכסים בחוץ שנתיים, ועצמו תקנה במידי דליכא דכוותה בד"מ בעלמא. ועי'.

עוד יש לדון ממע"כ הרמ"א סי' קי"ח סי"ט לענין תקנת שו"ס בנכסי מילוג שנפלו לאשה בעודה חתונה, ומשמע שם דמעיקרא דמילתא שייך ענין התקנה דתיהוי גם בכה"ג, יעו"ש. והגה ל"ש בכה"ג רק אי הוה תקנה כתקנ"ח, דכ' הסברות שכתב בחזו"א, תנאי והתחייבות, ל"ש לדון בזה שהרי הבעל יורשה ומי מעכב. [ויל"ע שם בנו"כ, ובלשון הב"ש סי' נ"ג ס"ק כ"ב].

והנה בתקנת טוליעולא שחיקנו שירש הבן חלי הגדוניה, דל"מ למיהוי ע"י הקנאות והתחייבות, שהרי הבן עדיין לא נולד בעת נתינת הגדוניה, וא"א להתחייב לו. אך יתכן לכאורה ע"י הסתלקות הבעל מירושת חלי הנכסים, ויל"ע בגדרי דין זה ר"ס הכותב [ויעו"ש בירוש' דמיייתו קמאין], ובפוסקים, ולע"כ. וגם יתכן לכ' דטעמא דיתחלקו הבעל והבן בנכסים דהוא כדן בכור בזה דהינו דנימא דחוב הבעל שחייב לה מחמת הגדוניה שקיבל ליהוי כמילוא בעלמא, דקיי"ל עי' שו"ע אהע"ז סי' ז' ס"א [וע"ש ב"ש], דאין הבעל יורש מילוא דאשתו.

וכל זה במילוא דאחרים חייבים לה, אבל במילוא שהבעל עצמו חייב לה נימא דפלגי הוא והיורשים. וכדין בבור, דקיי"ל ב"ב קכ"ז דמילוא שעמו פלגי. וראיתי שכתבו כואת האחרונים דבעל איחא נמי להאי דינא דפלגי במילוא שעמו, ע"י אב"מ סי' ל"א סוס"ק ו', ובמה שמסומן שם, וע"י ס' ח' רע"א כח' ק"א ח' ד"ה רש"י, ולע"כ בזה. [מיהו ל"כ אי הסבר זה מהני לכל האפנים המפורטים בתקנה].

ורב זה לענין עלם חלוקת הירושה, אבל לענין מחילת הגדוניה לבעל דכתב הרמ"א בסי' קי"ח שם, ס"ה, [וע"ש בכ"ש סק"ח], דל"מ, אם לשון התקנה משמע שם דא"י למחול, הנה ד"ו ל"כ היכי שייך, ומה יעכב בידה מלמחול החוב שחייב לה הבעל [אח"כ נימא דהכל הוא מתקנתה, ולא היכ"ת דעל פיה מקנה ומתחייב וכיזב"ז]. והתינה לענין תקנת שו"ס ה"ל לכתחילה החוב לאז ולכן א"י למחול, [וגם כשהגדוניה משלה י"ל דמהני להתחייב ליורשים, ומדק עבד כנעני, וע"כ שאם תמות ללא יורשים תוך הזמן], אבל לענין תקנת טוליטולא דאיידי ב"י השו"ע דלא שייך התחייבות השחא לכן שעדיין לא נולד דה"ל מתחייב לדשלב"ע, וכנ"ל, וע"כ בן דקריית מינה קירית, ומ"ע לא תוכל למחול הממון שחייב לה הבעל.

ראצ"ל כשאחר הוא הנותן את הגדוניה עבורה יע"ש, י"ל בזה דליהני מטעמא דשירה, והיינו, אח"ל דמהני שיר בממון הניתן לה שלא תוכל להקנותו, עקב"ה סי' קי"א סק"ג ובחזו"א אה"ע סי' ע"ג ס"ק יח, ובמק"א כ' בזה [ומצינו לכ' שיר זה בנז"כ שאין הבעל יכול למכור, ע"י יבמות ס"ו ב' תוד"ה הבעל, וכן הוא הדין גם בנכסים ששם לה, ויש לעיין שם היטב בסוגי, ומיהו ל"מ שיר זה לאסור קנין כספו של כהן כתרומה אף אם שיר זה שייך לו, וכדמוכח סוגי שם], ונימא גם דמהני שיר בזה לא רק לגבי הממון עצמו אלא גם לגבי החוב הבא מממנו ולענין שלא תוכל למחול, א"כ א"ש בנז"ד דנימא דנחתו אדעתא דשיר דלא יהא לה זכות למחול החוב הבא מחמת הגדוניה שניתן עבורה, מיהו ד"ו ל"כ, וגם בלא"ה יש לעיין אם שייך שיר גם לענין מחילה שאינה אלא סילוק [וכנודע גידון בזה], ודו"ק.

מידד אף אי נימא כן לא שייך כ"ו רק כשאחר נותן הגדוניה עבורה, אבל כשהיא הנותנת

הגדוניה היאך יחכן דלא תיהי מחילתה, ואף אם יהא מבואר הדבר בלשון התקנה וגם תחנה על כך מפורש, מה יעכב את חלות המחילה, אח"כ כוח תקנה מיוחד יש כאן וכתקנת חכמים [ונימא דעבדו תקנה גם במידי שאין בע"ד יכול למעבד], ויש לעיין שם היטב בלשון הרמ"א והב"ש, [ולענין עיקר גדר נתינת גדוניה שנותנת היא יעוין ברמ"א שם סי"ט, אבל כשהן וכו', ובח"מ וב"ש שם ס"ק כ"ה, ודו"ק]. **ובעיקר** הדבר ראיתי בספר בית יעקב שם סי"ג שכתב, וז"ל, בודאי לא ניתנה לעקור ירושה דאורייתא שלא יהא הבעל יורש כלל, דאין בדורנו לבטל דין דאורייתא וכו', ובודאי שהתקנה הייתה שיחייבו הבעל להחזיר הירושה להיורשין או להבן וכו', עכ"ל, ודו"ק להג"ל.

ודב"ה בגוונא דבני הזוג הם מצ' קהילות [שכל אחת קיבלה על עצמה תקנה אחרת, כגון זו קיבלה תקנת שו"ס חו' תקנת טוליטולא], יש לדון היכי דיינין בזה, ויש בזה לכ' אפשרויות שונות, ואיכא למידן אי חלי נמי בהג"ל, אי תקנה ממש הוה כתקנת חכמים, או דהוה פעולות ממון דעבדו אינהו בלבד, וז"כ, ויל"ע מש"כ בד"ו מהריב"ל וכנה"ג דאיידי באר היטב שם סוס"ק י"ד.

ודב"ה האמור לעיל דלא יחכן דיהא חיוב שלא יוכל אותו שחייבים לו למחול, אף שהדבר נראה פשוט, דבמה תיפקע ממנו האפשרות למחול, מ"מ יתכן דיש לדון בזה דלא יהי באופן מיוחד, וכמו שיתבאר.

ודדיב"ר ע"פ מה שדנים בעלתא, בכ"ד, ע"פ לשון חוס' גטין פ"ג ח' ד"ה ועמדה, יעוין שם [דצריהם] כלל מחודש צעניני חלות, והיינו, דכל חלות מחודשת תלוי בחלות קודמת זולתה, אלא שאם תחול תחבטל מעיקרא החלות שבה היא תלוי, וכגון בתנאי שאופן ביטולו הוא ע"י חלות שאינה יכול לחול אח"כ תקוים החלות של המעשה הנעשה מלכתחילה בתנאי זה [למשל, ראובן נותן חפץ לחברו בתנאי שלא יקנהו לשמעון, שא"ל לשמעון לקנותו אח"כ תחול המחנה לראשון], אמרינן בזה שחלות מחודשת זו תלוי בחלות זולתה [וקיומה יבטל החלות ההיא (מעיקרא) שבה היא תלוי, וממילא תחבטל אף היא] דלא דיינין בזה חזר חלילה, וכדוכחה במק"א, אלא חלות מחודשת זו לא חלה כל עיקר, [ובגוונא דתנאי הג"ל, לא תחול ההקנאה

לשמעון ותקוים ההקנאה שהקנה ראובן לאחיו מקבל.

ולב' איכא למידן זהא אס גס בחלות מחודשת שענינה הוא רק הפקעת החלות הקודמת אמרין כן, או"ד כיון דלכל הנדדים בטלה השחא החלות הקודמת ממילא חלה חלות זו והראשונה היא שתחבטל. וכגון המקדש אשה ע"מ שלא יגרשנה, דאס יגרשנה יתבטלו הקידושין ותהא פנוי, ואף שאס חל הגט בטלין הקידושין מעיקרן, מ"מ כיון שממנ"ס פנוי היא השחא אמרין דבטלין הקידושין ולב' נראה כדרך הא' דאין נפ"מ בדבר, ובכל אופן שהוא בחלות מחודשת שקיומה סותר את עצמו, כהנ"ל, ואף באופן דממנ"ס אמרין ללא חלה, ובנד"ד כיון דחלות הגירושין תלי בחלות הקידושין, וכיון שאס אין קידושין אין גירושין, אין הגירושין חלין, ובלא"ה הא איכא נפ"מ השחא נמי בין אשה שאינה מקודשת מעיקרא לגרושה, וא"א לומר בזה ממנ"ס. **ולפי"ז** מצינו אשה שא"א לגרשה וכן אס יתנה התנאי באופן מיוחד, וכגון דבאופן זה התנה שלא יגרשנה, ואס יגרשנה או יתבטלו הקידושין, לא יחולו הגירושין באופן זה, ועי'. ואולי יתכן להסביר עפי"ז דברי השלטי גבורים פ"ה דב"ב, דף מ"ה ע"א, שחמהו עליהם, ואכ"מ.

ראת"ל כן, דגס תנאי שחלותו מפקיעה חלות המעשה הנחלה בו, ל"מ חלות דתנאי זה, יל"ע אי גס במחילה מצינן למימר כן, דהיינו אס יהא תנאי בהחייבות שתחול ע"מ שלא ימחול הלה חובו, ואו שלא ימחלו באפנים מיוחדים, הנה אס ימחלו לא תחול המחילה, ול"ב.

ויל"ע בשו"ע חו"מ סי' פ"ב סי"א, והמדקדקים כותבים וכו', ומבואר שם דמהני נאמנות נגד טענת מחילה, ויש לדון בדבר, אי נימא דבעלמא דין נתינת נאמנות הוא משום התחייבות, דמתחייב לו חוב מחודש על דל שנתן לו עליו הנאמנות ויל"ע בחו"מ ר"ס ע"א, ובאחרונים שם, ול"ע בחו"מ סנהדרין י"ז ד' ובחו"מ שם סי' ט' ס"ק י"ד ד"ה ואפשר, ועי', דכל זה שייך רק לענין טענות אחרות של פטור, דההתחייבות המחודשת מחייבת אותו למרות שנפטר מההתחייבות העיקרית, אבל לענין מחילה מאי מהני, הרי יטען לו דמחל כל ההתחייבויות בזה שחייב, ואף דהיינה ההתחייבויות בזה עד אין סוף, דהיינו על כל מחילה תהא עוד

התחייבות נוספת, סוף כל סוף מחילה דהשתא דמחל הכל עדיפא, ודו"ק. ואין ד"ז ענין לדין מודעה וביטול כה"ג, שדנו בו הפוסקים, יעוין אהע"ז ר"ס קל"ד, ולע"ש.

ראת"ל כנ"ל, דאס מתנה החיוב ע"מ שלא ימחל לא חלה המחילה, יתכן נמי בהיהא דחו"מ סי' פ"ב הנ"ל דנתינת נאמנות על טענת מחילה מהני, והיינו דאף דמדין התחייבות נוספת ל"מ, מ"מ מצי למחוי ע"י תנאי, וכאמור, וחשדינן לי דנתינת הנאמנות כמתנה שהחיוב יחול ע"מ שלא ימחול [אס הלה יטען כן אח"כ שמחל לו והמלוה יכחישו], ועי'. **ובן** בנד"ד נמי מצינן למימר כן, דהחיוב של הבעל עבור הגדוניה יהא ע"ת דלא תמחלו האשה באפנים המבוארים בחקנה, או בתנאי שצנייהם ועל כן ל"מ מחילתה.

מידו כל זה אינו נראה, וגס בעיקר הסברה ל"ד מחילה לגט, ויל"א דא"א למנוע בשום אופן שלא תועיל מחילה שהיא סילוק מחיוב ודו"ק.

ז כתב הב"ש סי' נ' ס"ק א' בשם שו"ת מהר"ם מינץ סי' ל"ז שראה הלכה למעשה מרבותיו דחורין הקידושין אחר הגישואין, והטעם לדבר משום מה ששם הקידושין יוחר מפרוטה הוה כאילו נתן לה למתנה והוי דבר העשוי להתנאות ששמין לה, יעו"ש, ועי' חו"מ אהע"ז סי' ס"ב סק"ד מש"כ בזה, ולענין הלכה במקומותינו.

ודבה בב"ש סי' כ"ח ס"ק מ"ט כתב דמסדר הקידושין נריך לשאול את החתן אס הטבעת שלו, ומשמע שם דאס נוטלין הטבעת מאשה שאין לה בעל כגי צרעות דיהבה.

ולב' להנ"ל באלמנה לא כגי צרעות בלבה, דהרי הטבעת לאו דידה היא לדברי מהר"ם מינץ הנ"ל, דרק בפרוטה מיקדשא ואידך כדבר העשוי להתנאות הוא, והרבה פעמים משתנה ערך הטבעת מחמת עצמה או מחמת ערך הזהב שבה, ואס הוול השחא ערכה מאשר השיווי שהי בעת קידושי אלמנה זו א"כ לית בפרוטה דמיקדשא זה או ש"פ השחא, ואידך הא לאו דידה הוא אלא דיורשים, וא"כ במה תתקדש הכלה המתקדשת כעת.

ורתו, באופן שנותנת האלמנה הטבעת במתנה חלוטה שחישאר ביד הכלה המתקדשת ולא תחזור שוב אליה, והכלה אינה מתרצה רק לזה שתהא שלה וככל הכלות, ואין דעתה לפחות מזה, והשתא

דטבעת זו עדיין שייכת ליורשי הבעל [אם לא גבאתה האלמנה בכחובתה], הרי אין לאלמנה רשות להשאיל הטבעת רק לזמן שנמצא ברשותה ולא יותר, והרי הכלה אינה מתרצה מקתמא אלא ע"פ הנהוג בכל הטבעות הניתנות לקידושין, שלא גילתה דעתה דניחא לה בפחות, ובטבעת זו לית לה הנהוג וכנ"ל.

ודבר זה נס"מ למעשה דמלוי לסעמים כשוכחים להביא הטבעת לחוסה [או להכניה], והזמן דחוק, נוטלים טבעת מאחת הנשים שם לקדש בה. ולהנ"ל, אם אלמנה היא [ולא גבאתה בכחובתה], בעי נטילת רשות גם מיורשי הבעל כולם. ועי'. וז"ע בחשו' מהר"ם מיינץ סי' מ"ט שאין צו"ש סי' כ"ח הנ"ל.